

Хижняк Інна,

*докторка педагогічних наук, професорка, деканка
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

СТАНДАРТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

Від 2016 р. відбувається активне реформування освітньої системи України, відображене в Законі України «Про освіту» і похідних нормативних документах та конкретизоване в Концепції «Нова української школи». Зміни у вітчизняній освіті були викликані насамперед невідповідністю її якості вимогам динамічного сучасного світу, що активно розвивається в різних площинах і щоразу висуває нові, підвищені, вимоги до випускників закладів освіти різних рівнів: «Україна не представлена в жодному з основних міжнародних рейтингів найкращих університетів, роботодавці вказують на невідповідність кваліфікації працівників займаній посаді, Україна замикає першу сотню країн за використанням у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій» і под. [5].

Реформа української освітньої системи від початку має чітко виражений європейський вектор, обумовлений як політичним європейським вибором України, так і тим, що у провідних країнах європейської спільноти функціонує ефективна система освіти, якість якої підтверджено на рівні міжнародних вимірювань: високі показники академічної успішності учнів країн ЄС підтверджують перспективність теоретичних і практичних підходів до організації освітньої системи.

Попри те, що реформування освітньої системи за європейським зразком розпочалося в другому десятилітті ХХІ ст., визначальні ознаки систем освіти країн Європи почали імплементуватися в українській освітній системі від часу набуття незалежності – із 90-х рр. ХХ ст.: компетентнісна освітня парадигма, децентралізація, демократизація, індивідуалізація, гуманізація освіти та ін. [6].

Одним із наріжних каменів європейських систем вищої освіти є стандартизація освітнього процесу, що також почала реалізуватися в Україні наприкінці минулого століття.

Метою доповіді є висвітлення кореляції оновлення державних стандартів початкової освіти в Україні зі змінами в Європейській рамці ключових компетентностей особистості.

Тенденція стандартизації змісту освіти розпочалася в країнах ЄС у 90-х рр. XX ст. Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО), розроблена Міжнародним бюро освіти ЮНЕСКО, офіційно визнана світовою спільнотою як матриця для порівняння освітніх систем у країнах світу. МСКО класифікує освітні програми та відповідні кваліфікації за змістом з використанням двох основних наскрізних класифікаційних змінних: рівні освіти та галузі освіти. У цілому МСКО ґрунтується на трьох компонентах: 1) погоджених на міжнародному рівні поняттях та визначеннях; 2) системах класифікацій; 3) класифікаціях освітніх програм і відповідних кваліфікацій [7]. На основі міжнародної класифікації в Україні було розроблено Національну стандартну класифікацію освітнього процесу (НСКО), за якою освітня програма та освітня кваліфікація – базові одиниці класифікації освіти. Наскрізними класифікаційними змінними НСКО є рівні та галузі освіти [3].

Наявність МСКО і НСКО обумовлює подальше розроблення державних стандартів для кожного рівня та галузі освіти. Додержання державних стандартів є обов'язком закладу освіти, що має створити умови для досягнення здобувачами освіти вказаних у стандарті результатів навчання. За законом України «Про освіту», «державні стандарти загальної середньої освіти розробляються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, затверджуються Кабінетом Міністрів України і переглядаються не менше одного разу на 10 років. Зміна змісту і обсягу Державних стандартів загальної середньої освіти іншими

органами виконавчої влади не допускається» [3]. Надалі зміст державних стандартів конкретизується у освітніх та навчальних програмах.

Початкова освіта є обов'язковою освітою в усіх країнах світу, що використовують МСКО і відповідає 1 рівню освітньої програми та 1 рівню досягнень особистості учня. У початкових школах країн Європи освітні стандарти визначають рівні академічних досягнень, інформаційний мінімум для кожної із дисциплін, освітні цілі і завдання, вибір форм і методів навчання, забезпечення рівності та якості в освіті та ін. і не орієнтовані на діагностику очікуваних результатів навчання [2; 6]. У Законі України «Про освіту» (стаття 32) тотожно унормовано зміст Державних стандартів загальної середньої освіти: вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня; загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти на відповідному рівні загальної середньої освіти; форми державної атестації здобувачів освіти [4].

Перший державний стандарт загальної початкової освіти в Україні було розроблено й запроваджено в 1997 р. Затвердження наступних редакцій Державного стандарту початкової освіти відбулося у 2006 р., 2011 р., 2018 р. На часі – п'яте оновлення нормативного документа, що регламентує організацію початкової освіти в нашій країні. Зміни у державних стандартах початкової освіти України тісно пов'язані з європейськими нормативними документами, зокрема з рамкою ключових компетентностей особистості. Так, перше оновлення стандарту у 2006 р. пов'язане із ухваленням Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання впродовж життя, його зміст тоді було вибудовано на основі компетентнісно-орієнтованої парадигми освіти.

Чинним наразі є Державний стандарт початкової освіти від 2018 р., що ґрунтується на Рекомендаціях Ради Європи від 22 травня 2018 року «Про ключові компетентності для навчання впродовж життя». Із приводу цієї редакції О. Локшина зазначає: «Інновацією стала ідея наскрізності ключових

компетентностей – йдеться про проголошення цілісності освітнього простору для набуття компетентностей шляхом поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти» [2, с. 24].

У 2020 р. Європейську рамку ключових компетентностей було оновлено в черговий раз. До її основних інновацій належить чітко виражений соціально-емоційний вплив на особистість учня, його соціально-емоційне навчання (СЕН), що наразі широко реалізується в європейському освітньому просторі. У рамці LifeComp ключові компетентності об'єднано в три групи: особистісні, соціальні та навчання вчитися. Автори зазначають, що ці групи включають весь набір компетентностей та дескрипторів, які застосовуються до всіх сфер життя і можуть бути набуті способом формальної, неформальної та інформальної освіти. Відтак LifeComp містить три групи по три компетентності і по три дескриптори в кожній – 27 ключових здатностей, що мають стати основою життєвого благополуччя особистості ХХІ ст. [8].

Автори аналітичного огляду «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» слушно зазначають, що в межах реформи НУШ оновлене освітнє законодавство закладає потребу в СЕН, «проте бракує системних і сталих підходів в освітній політиці для його впровадження в діяльність закладів освіти. Передусім таку системність і сталість мають забезпечити Державні освітні стандарти, які визначають зміст освіти через очікувані результати навчання» [1, с. 6–7].

Дослідники провели аналіз Державного стандарту початкової освіти за підходом спільноти CASEL (співпраця з академічного, соціального та емоційного навчання) і дійшли висновку, що основні цінності СЕН у рамці збігаються із політичним та інституційним баченням Державного стандарту початкової освіти: у ньому представлені визначені у LifeComp соціальні навички в усьому спектрі дескрипторів (спілкування, співпраця й емпатія), навички навчання вчитися (критичне мислення й управління навчанням), однак недостатньо

відображені особистісні навички саморегуляції емоцій та поведінки, зокрема використання стратегій управління стресом, а також навички із самомотивації, що є важливими складниками емоційного інтелекту людини [1].

Відповідні зміни у Державному стандарті початкової освіти України наразі відбуваються, задля чого в МОН було створено потужну робочу групу щодо внесення змін до Державного стандарту початкової освіти, до складу якої увійшли провідні науковці, учителі-практики, методисти, автори програм і підручників для початкової школи із закладів і установ освіти різних регіонів України. На часі – нові зміни в Державному стандарті початкової освіти, що дозволять навчати і виховувати здобувачів освіти уже від початкової школи відповідно до вимог та норм, усталених у європейських освітніх системах та мають забезпечити їхню життєву успішність і самозарадність.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) / за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ : ВГ «Шкільний світ». 2021. 312 с.
2. Локшина О. І. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя: оновлене бачення 2018 року. Український педагогічний журнал. 2019. № 3. 21–30.
<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-21-30>
3. Національна стандартна класифікація освітнього процесу. 2012. Київ : Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://naps.gov.ua/uploads/files/sod/NSKO.pdf> (дата звернення: 07.06.2023).
4. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 07.06.2023).
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період

до 2029 року : Розпорядження Кабінету міністрів України № 988-р від 14.12.2016. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 02.06.2023)

6. Ярова О. Б. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець XX – початок XXI ст.) : монографія. Київ : Педагогічна думка. 2018. 410 с.
7. International Standard Classification of Education. 2011. Canada : UNESCO Institute for Statistics. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>
8. Sala A., Punie Y., Garkov V., Giraldez M. LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence, Luxembourg : Publications Office of the European Union. 2020. DOI : 10.2760/302967